

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Крюкової Ольги Юрїївни
на тему «Продуктивність праці фахівців в умовах формування
інноваційної моделі економіки», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Актуальність дисертаційного дослідження

У сучасних умовах саме продуктивність праці виступає ключовим показником, який відображає ефективність всього суспільного виробництва, у тому числі робочої сили. При зростанні рівня продуктивності праці покращуються всі макроекономічні показники країни, а при його зниженні зростає інфляція, виникає торгівельний дисбаланс, знижується ВВП, загострюється проблема безробіття, падає якість і життєвий рівень громадян. Саме ці негативні моменти простежуються в економіці України. На жаль, за показником продуктивності праці Україна катастрофічно відстає від розвинених країн світу, не кажучи вже про країни Митного союзу. Це відставання, в першу чергу, пов'язано з неефективністю використання вітчизняного людського потенціалу. Без підвищення продуктивності праці Україна буде залишатись низькоукладною та сировиною «базою» для високопродуктивних країн світу. Особливе місце в умовах інноваційної моделі розвитку економіки належить питанню підвищення продуктивності праці фахівців, які здатні продукувати, поширювати та ефективно впроваджувати інновації.

Складність, гострота і неповна опрацьованість проблеми щодо підвищення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки обумовлюють актуальність, доцільність та своєчасність теми дисертаційної роботи Крюкової О. Ю.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами
та пріоритетними напрямками розвитку науки

Дослідження виконане у відповідності з тематикою науково-дослідних робіт Кіровоградського національного технічного університету, зокрема за темами: «Удосконалення механізму державного регулювання зайнятості населення в інноваційному секторі економіки» (номер державної реєстрації – 0113U003622, 2013 р.); «Удосконалення підходів до державного регулювання підвищення продуктивності праці та організації професійного розвитку працівників в Україні» (номер державної реєстрації – 0114U000801, 2014 р.); «Удосконалення механізмів державного регулювання кадрового забезпечення національної економіки» (номер державної реєстрації – 0114U003379, 2014 р.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, які сформульовані в дисертації, достатньо обґрунтовані та достовірні, опрацьовані у відповідності з метою і завданнями, предметом і об'єктом дослідження, базуються на загальнонаукових положеннях економічної науки і результатах наукових досліджень, їх узагальненні, критичному осмисленні робіт вітчизняних та зарубіжних учених з широкого кола соціально-економічних проблем, прямо чи опосередковано пов'язаних з продуктивністю праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки.

Автором використано сучасні загальнонаукові і спеціальні методи дослідження, такі як: індукції та дедукції, класифікації, абстрагування, аналізу і синтезу, табличного, графічного та кореляційного аналізу, економіко-математичного та статистичного аналізу, порівняння, рейтингового оцінювання, експертних оцінок, системного аналізу та ін. Методологія і методи дослідження, які застосовані дисертантом, не містять суперечностей, є адекватними проблемі, що вирішується, та поставленим завданням.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-правові акти законодавства України, рекомендації МОП, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій і публікацій у пресі, офіційні сайти мережі Інтернет, інформація Державної служби статистики України, інших міністерств і відомств.

На мій погляд, необхідно виділити декілька основних напрямів дослідження, які тісно пов'язані з системним розглядом поставленої мети та основних завдань.

Перший напрям представлений розглядом теоретичних засад забезпечення продуктивності праці фахівців за умов формування інноваційної моделі економіки. Це допомогло чітко побудувати структуру подальших досліджень з урахуванням поглиблення теоретичних положень щодо підвищення продуктивності праці фахівців, формування класифікації факторів, показників та методів підвищення такої праці за умов формування інноваційної моделі економіки.

Другий напрям дослідження спрямований на оцінку соціально-економічних передумов та стану забезпечення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки України. Такий підхід дав автору змогу не лише проаналізувати сучасний стан, ключові проблеми й тенденції у забезпеченні продуктивності праці фахівців в Україні, але й сприяв визначенню свого бачення стосовно їх вирішення у найближчій перспективі, акцентуючи увагу на необхідності подальших досліджень у даному напрямку.

Третій напрям зосереджений на пошуку й обґрунтуванні напрямів підвищення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки. Це, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності усіх соціально-економічних процесів і зростанню конкурентоспроможності вітчизняної економіки на національному та міжнародному ринках. Всі три напрями дослідження логічно пов'язані системним розглядом поставлених у дисертації мети та основних завдань.

Таким чином, є підстави зробити висновок про те, що науково обґрунтовані напрями підвищення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки є важливим фактором підвищення результативності функціонування вітчизняної економіки у поточній і довгостроковій перспективі.

Результати дисертаційної роботи доповідалися на міжнародних і всеукраїнській науково-практичних конференціях. Апробація результатів дослідження Крюкової О.Ю. підтверджує достовірність отриманих наукових результатів.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні положення та висновки дисертації, що виносяться на захист, мають теоретичну і практичну спрямованість. Автором удосконалено понятійно-термінологічний апарат дослідження, зокрема трактування сутності продуктивності праці фахівців, а також удосконалено концептуальні засади функціонування механізму підвищення продуктивності праці фахівців за умов формування інноваційної моделі розвитку економіки країни, що мають практичне спрямування і новизну.

Заслужують на увагу пропозиції автора щодо організаційно-методичного забезпечення подолання регіональних диспропорцій у рівнях продуктивності праці фахівців, запровадження яких дозволить забезпечити розвиток ринків кваліфікованої праці регіонів в умовах децентралізації державного управління;

До наукових положень необхідно віднести також дуальний підхід до визначення змісту праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки, за якого увага зосереджується як на забезпеченні процесу та результативності праці фахівців у поточному періоді, так і на активізації діяльності, спрямованої на накопичення нових професійних знань, що будуть трансформуватися у майбутні результати їхньої праці.

У роботі запропоновано систему показників оцінювання передумов підвищення продуктивності праці фахівців. Запропоновані показники відображають дуальну сутність змісту праці фахівців та дозволяють комплексно оцінити передумови підвищення продуктивності праці фахівців у поточному й майбутньому аспектах.

Як суттєву наукову новизну дослідження слід відзначити розроблені автором методичні положення щодо підвищення продуктивності праці фахівців на основі взаємозалежностей між факторами, що впливають на продуктивність праці фахівців на мікроекономічному рівні, які дозволяють сформувати ієрархію впливу факторів підвищення продуктивності праці фахівців та встановити пріоритетність застосування важелів підвищення продуктивності інтелектуальної праці залежно від «етапу життєвого циклу» працівника за результатами когнітивного моделювання. Це дозволяє забезпечити синергетичний ефект від посилення взаємодії факторів з метою підвищення продуктивності праці фахівців.

Отже, є підстави вважати, що поставлені автором мета і завдання дисертаційного дослідження в цілому реалізовані.

Значущість результатів дисертаційного дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх подальшого використання

Теоретична значимість результатів дисертаційної роботи полягає у тому, що викладені в ній положення дозволяють суттєво доповнити та збагатити існуючі погляди на проблему підвищення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки. Практичне значення отриманих результатів полягає у вдосконаленні існуючих методичних, організаційних та практичних аспектів підвищення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки як у стратегічній, так і в поточній перспективах.

Ряд пропозицій та наукових розробок автора вже знайшли практичне застосування. Зокрема, пропозиції щодо активізації співпраці з питань навчання фахівців продуктивним прийомом і методам праці в умовах формування інноваційної моделі економіки та визначення кадрових потреб залежно від планового рівня продуктивності праці знайшли застосування в діяльності Кіровоградського міськрайонного центру зайнятості (довідка №182/2015–01 від 25.03.2015 р.). Рекомендації щодо використання важелів підвищення продуктивності праці фахівців за результатами побудованої когнітивної карти використані в роботі ПП «Автоінвестстрой-Кіровоград» (довідка №169 від 20.04.2015 р.). Результати оцінювання впливу факторів на рівень продуктивності праці фахівців застосовано під час вдосконалення кадрової політики підприємства ТОВ «Протеїн-Продакшн» (довідка №258–15 від 30.04.2015 р.). Пропозиції щодо використання виявлених резервів підвищення продуктивності праці фахівців знайшли використання у процесі обґрунтування плану економічного розвитку ДП «Кіровоградський облавтодор» ВАТ «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України» на 2015–2016 роки (довідка №71/к від 12.03.2015 р.). Основні положення дисертації запроваджено у навчальний процес Кіровоградського національного технічного університету під час викладання навчальних

дисциплін «Організація праці управління», «Мотивація персоналу» (довідка №08–19/134 від 24.02.2015 р.).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження в опублікованих працях та авторефераті

Основні результати дисертації опубліковані у 13 наукових працях загальним обсягом – 6,1 др. арк., з них 5 – у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових виданнях, 6 – в інших виданнях. Особисто автору належить 9 наукових праць.

В авторефераті знайшли своє ідентичне відображення основні положення дисертації, отримані наукові результати, сформульовані висновки та рекомендації.

Зміст та завершеність дослідження

Дисертація відзначається змістовною, логічно пов'язаною, структурною схемою побудови і викладення матеріалу – складається із трьох розділів, які комплексно розкривають досліджувану проблему. У першому розділі «Теоретичні засади підвищення продуктивності праці фахівців за умов формування інноваційної моделі економіки» систематизовано наукові підходи до визначення продуктивності праці як соціально-економічної категорії, уточнено її зміст з урахуванням інноваційних змін в економіці та процесу інтелектуалізації праці, поглиблено теоретичні положення щодо визначення категорії «продуктивність праці фахівців», сформовано класифікацію факторів, показників та методів підвищення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки.

Визначено, що ключовими особливостями інноваційної моделі економіки є створення доданої вартості за рахунок генерування, акумулювання та реалізації нових знань у вигляді організаційних, виробничих, технологічних, маркетингових інновацій у різних секторах національної економіки. У зв'язку з цим продуктивність праці фахівців, які безпосередньо працюють із сучасними інноваційними технологіями, набуває принципового значення.

Заслуговує на увагу проведений аналіз наукових поглядів на категорію «продуктивність праці» в умовах формування інноваційної моделі економіки, який засвідчив, що на сьогоднішній день продуктивність праці слугує, по-перше, узагальнюючим показником ефективності використання робочої сили, що характеризує співвідношення результатів праці та витрат, по-друге, – важливим індикатором можливостей підвищення рівня життя населення, економічного зростання та забезпечення конкурентоспроможності країни.

Особливий інтерес представляють результати вивчення відмінностей між розумовою та фізичною працею, що надало можливість сформувати відповідні їхні порівняльні характеристики. Визначено, що для розумової (й особливо інтелектуальної) праці, на відміну від фізичної, головним ресурсом

є не засоби виробництва, а інформація та сучасні інформаційно-комунікативні технології. Має місце спільна відповідальність керівників та фахівців за прийняття рішень, процес нормування й регламентації праці фахівців є більш ускладненим та суб'єктивним, ніж для робітничих кадрів, а невід'ємними умовами високої продуктивності праці фахівців є безперервний професійний розвиток, інноваційне мислення та креативність.

У другому розділі «Оцінювання соціально-економічних передумов підвищення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки України» дисертантом проведено компаративний аналіз продуктивності праці та середньомісячної заробітної плати за країнами світу, який засвідчив, що в Україні рівень зазначених показників є суттєво нижчим не лише порівняно із розвиненими країнами світу, але й із більшістю країн пострадянського простору.

Проведене дослідження дало змогу зробити висновок, що характерною тенденцією є поступове зростання частки працівників інтелектуальної праці у загальній структурі зайнятого населення. Натомість, постійно зменшується питома вага у структурі зайнятих робітничих кадрів, найпростіших професій. Зміни у структурі зайнятості актуалізують питання забезпечення обґрунтованої диференціації в оплаті розумової і фізичної праці, враховуючи, що переважна більшість зайнятих розумовою працею мають вищу освіту. Однак у даний час в Україні відбувається знецінення інтелектуальної праці, оскільки диференціація в її оплаті залежить від територіальної та галузевої специфіки, розміру підприємств тощо.

У третьому розділі «Напрями підвищення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки» автором визначено заходи, спрямовані на створення сприятливих умов для інноваційного розвитку України, обґрунтовано напрями подолання диспропорцій у рівнях продуктивності праці та її оплати у розрізі регіонів, запропоновано концепцію формування механізму підвищення продуктивності праці фахівців, на мікрорівні задля визначення впливу факторів на рівень продуктивності праці фахівців на підприємствах Кіровоградської області побудовано когнітивну карту.

Дискусійні положення і зауваження

Позитивно оцінюючи отримані здобувачем результати дослідження, їх наукову новизну та практичне значення, необхідно в той же час відмітити певні недоліки та дискусійні положення.

1. Робота б виграла при більш широкому розкритті проблеми продуктивності праці саме в аспекті інноваційного розвитку країни (ефективність використання праці вчених, винахідників, раціоналізаторів), бажано було б більш чітко пов'язати їхні результати діяльності з розвитком інноваційних структур, враховуючи як світовий досвід, так і вітчизняний

досвід, оскільки без створення інноваційного продукту, трансферів інновацій – інноваційний розвиток економіки України неможливий.

2. Запропоноване дисертантом трактування категорії «продуктивність праці фахівців», яка в умовах формування інноваційної моделі економіки відображає результати цілеспрямованого використання наявних інтелектуальних здібностей та професійних знань працівників, що, на відміну від інших категорій працюючих, зокрема, зайнятих фізичною працею, передбачає створення доданої вартості в одиницю часу за рахунок переважно розумової праці тощо (с. 10), заслуговує на увагу як авторське бачення щодо визначення даної категорії. Водночас, дане трактування містить окремі дискусійні моменти, оскільки, по-перше, продуктивність праці – це універсальний показник, який дозволяє оцінити ефективність праці будь-якої категорії персоналу, по-друге, оцінювання продуктивності праці будь-якої категорії персоналу, окрім некваліфікованих працівників, передбачає визначення у тій чи іншій мірі впливу напруженості, у тому числі інтелектуалізації праці. Тому постає питання щодо відмінностей між категорією продуктивності праці фахівців та продуктивності праці, наприклад, висококваліфікованих робітників.

3. Характеризуючи результати аналізу показників зайнятості та продуктивності праці фахівців підприємств Кіровоградської області у 2014 році, автор цілком слушно робить висновки про відчутну диференціацію між показниками руху персоналу, плинності кадрів, середньомісячної заробітної плати, продуктивності праці як у розрахунку на одного штатного працівника, так і одного фахівця залежно від розміру підприємств (с. 102). Зважаючи на це, у роботі варто було б посилити аспекти стимулювання продуктивності праці фахівців залежно від чисельності працюючих на підприємстві.

4. Запропонована у роботі концепція формування механізму підвищення продуктивності праці фахівців, що містить такі напрями, як: формування належного нормативно-правового середовища регулювання ринку кваліфікованої праці; підвищення ефективності політики інноваційного розвитку та розвиток сучасної інноваційної інфраструктури; узгодження економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства; формування інноваційної та інформаційної культури у суспільстві; забезпечення гідної оплати праці фахівців (с. 132), є цілком слушною в контексті обраного Україною вектору на формування інноваційної моделі економіки. Проте, на наш погляд, у першому розділі дисертаційного дослідження доцільно було б більш комплексно розкрити питання, які кроки на цьому шляху вже було зроблено, а також основні проблемні аспекти у цій площині.

5. Складно не погодитися з тим, що одним із важливих напрямів подолання диспропорцій у рівнях продуктивності праці та її оплати у розрізі регіонів України є забезпечення ефективного використання регіонального кадрового потенціалу на основі його оцінки (с. 140). Однак, бажано було б

конкретизувати, які саме методи і підходи до оцінювання кадрового потенціалу можуть бути найбільш доцільними до застосування, враховуючи вітчизняні реалії соціально-економічного розвитку.

Слід зазначити, що висловлені зауваження не зменшують загальну наукову цінність проведеного дослідження і не змінюють загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Крюкової Ольги Юріївни на тему «Продуктивність праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки», подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика, є завершеною самостійною працею, яка характеризується актуальністю, оригінальністю, отриманням науково обґрунтованих результатів, які в сукупності допоможуть вирішити складне науково-прикладне завдання щодо підвищення продуктивності праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки. Отримані наукові результати дозволяють значно розширити та збагатити існуючі теоретичні погляди на концептуальні підходи щодо вирішення зазначеної проблеми.

Порядок викладення наукових результатів, зміст, структура, обсяг та оформлення дисертації відповідають вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

На підставі викладеного вважаю, що дисертаційна робота Крюкової Ольги Юріївни на тему «Продуктивність праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки» заслуговує на позитивну оцінку, а здобувач Крюкова Ольга Юріївна – на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри безпеки життєдіяльності
Вінницького національного технічного
університету Міністерства освіти
і науки України

І. В. Заюков

Підпис Заюкова І. В. завіряю:

Підпис Заюкова І.В.
ПОСВІДЧУЮ
Зав. канцелярією